

Leo Trotskij

I det "socialistiska" Norge

December 1936

Denna artikel ingick i boken *Les Crimes de Staline* (publicerade 1937), som nu i sin helhet finns i svensk översättning på marxistarkiv.se: [Stalins brott](#) (direktlänk).

Historien om Trotskij's vistelse i Norge beskrivs utförligt i norrmannen Yngvar Ustvedts bok [Världsrevolutionen i Hønefoss. En redogörelse för Leo Trotskij's vistelse i Norge](#) (direktlänk till boken).

Min fru och jag tillbringade ungefär arton månader, från juni 1935 till september 1936 i Wexhall, ett samhälle 55 km från Oslo. Vi bodde hos Konrad Knudsen, utgivare av en arbetar-klass-tidning. Detta boende hade arrangerats för oss av den norska regeringen. Vår vistelse där var mycket fridfull och välordnad – man skulle till och med kunna säga småborgerlig. Hushållet vande sig snabbt vid oss, och en tystlåten men mycket vänlig relation uppstod mellan oss och människorna runt omkring. En gång i veckan gick vi på bio tillsammans med Knudsens och såg två år gamla Hollywoodproduktioner. Emellanåt, huvudsakligen under sommaren, tog vi emot besök, mestadels av personer från arbetarrörelsens vänsterflygel. Radion höll oss ajour med vad som hände runt om i världen; vi hade börjat använda denna magiska och outhärdliga uppfinning tre år tidigare. Det var särskilt fascinerande att höra de officiella uttalandena av sovjetbyråkraterna. Dessa personer känner sig precis lika hemma i etern som i sina egna kontor. De ger order, hotar och grälar inbördes – och struntar i de mest elementära regler för försiktighet vad gäller statshemligheter. Utan tvivel samlar fientliga generalstaber upp ovärderlig information genom det ovärdade språket hos de sovjetiska "bossarna" – stora och små. Allt detta pågår i ett land där man bara genom att misstänkas för opposition riskerar att omedelbart anklagas för spionage!

Postens ankomst var dagens höjdpunkt i Wexhall. Vid ett-tiden på eftermiddagen väntade vi otåligt på att den handikappade brevbäraren, på vintern på sparkstötting och på sommaren, på cykel, skulle överlämna en tung packe tidningar och brev med frimärken från världens alla hörn. Vår ovanliga post gav polischefen i Hønefoss (en grannstad med 4000 invånare) många sömnlösa nätter. Den hade samma effekt på den socialdemokratiska regeringen i Oslo – något vi först senare fick veta.

Hur hamnade vi i Norge? Jag tror det är nödvändigt att säga några ord om detta. Under en tid tillhörde norska Arbeiderpartiet den Kommunistiska Internationalen. Sedan bröt man med Komintern (och skulden för brytningen låg inte helt och hållet på Komintern) utan att för den skull gå med i Andra internationalen, som var alltför opportunistiskt i dess smak. När detta parti kom till makten 1935 hade det ännu vissa knytningar till sitt förflutna. Jag skyndade mig att be Oslo om visum, med förhoppningen att kunna fortsätta mitt litterära arbete i detta lugna land.

Efter viss tvekan och en del käbbel inom partiledningen beviljades jag besöksvisum. Jag undertecknade med glädje en överenskommelse om att inte ingripa i landets inre angelägenheter osv, eftersom jag inte hade den minsta avsikt att blanda mig i den norska politiken. Redan vid mina första kontakter med Arbeiderpartiets ledare kände jag en stark fläkt av unken lukt av den föråldrade konservatismen som visade sig med sådan kraft i Ibsens skådespel.

Visserligen åkallade partiets centrala organ, *Arbeiderbladet*, Marx och Lenin, och inte bibeln eller Luther, men det var fortfarande genomsyrat av ytlig, välmenande medelmåttlighet som gav grogrund för en obetvinglig motvilja mot Marx och Lenin.

Den ”socialistiska” regeringen gjorde allt som stod i dess makt för att vara så lik sin reaktionära föregångare som möjligt. Den gamla byråkratin stannade kvar i sin helhet. Var detta bra eller dåligt? Jag fick snart tillfälle att genom egen erfarenhet övertyga mig om att de gamla borgerliga funktionärerna ibland är mer vidsynta och har en djupare känsla för värdighet än herrar ”socialistiska” ministrar. Med undantag av det halvofficiella besöket av Martin Tranmael, ledare för Arbeiderpartiet (som, under sin vistelse i USA en gång tillhörde IWW – ett ungdomligt snedsprång!), och av Tryggve Lie, justitieminister, hade jag inga personliga relationer med någon i regeringskretsarna. Jag hade nästan ingen kontakt alls med de radikala för att undvika att till och med ge intryck av att blanda mig i den lokala politiken.

Min fru och jag levde i extrem isolering, utan att ha en tanke på att tycka synd om oss själva. Det uppstod en mycket stark vänskap med Knudsens, fast politiken var genom en tyst överenskommelse utelämnad från vår konversation. Under de korta perioder av respit som min sjukdom medgav arbetade jag med *Den förrådada revolutionen*, försökte att tydligt få fram orsakerna till sovjetbyråkrats seger över partiet, sovjeterna och folket, och att skissa perspektivet för den framtida utvecklingen av Sovjetunionen. Den 5 augusti [1936] skickade jag de första kopiorna av det färdiga manuskriptet till de amerikanska och franska översättarna. Samma dag for vi tillsammans med Knudsen och hans fru till södra delen av Norge, där vi tillbringade två veckor vid kusten. Men nästa morgon, medan vi fortfarande var på väg, fick vi veta att en grupp fascister hade brutit sig in i huset för att stjäla mitt arkiv. Det var inte svårt – huset var inte bevakat – till och med förråden och skåpen var olåsta. Norrmän är så vana vid att livet flyter på i lugn och ro så att vi inte hade förmått våra vänner att vidta ens de mest elementära försiktighetsåtgärder.

Fascisterna anlände vid midnatt, visade falska polisbrickor, och tänkte börja en ”husundersökning” omedelbart. Vår värds dotter tyckte det hela verkade misstänkt, tappade inte fattningen, och ställde sig framför dörren till mitt rum med armarna utsträckta och förklarade att hon inte tänkte släppa in någon. Fem fascister, som fortfarande var oerfarna vid sådana här situationer, fann sig bortgjorda genom en ung flickas mod. Under tiden slog hennes lillebror larm; grannar strömmade till i sina nattkläder. De skrämde inkräktarna flydde, och fick bara med sig några få papper som på måfå togs från närmsta bord. Dagen därpå fastslog polisen deras identitet utan minsta svårighet. Det såg ut som livet skulle återgå till sitt vanliga lugn. Men i anslutning till vår resa söderut noterade vi att en bil med fyra fascister, under ledning av ingenjör N., deras propagandaledare, följde efter oss. Det var först i slutet av vår tur som vi lyckades skaka av oss förföljarna, genom att inte släppa ombord deras bil på färjan som skulle ta oss tvärs över fjorden. Vi tillbringade tio mycket fridfulla dagar i den ensliga fiskestugan som byggts på den lilla öns klippor.

Val till Stortinget (parlamentet) närmade sig, och oppositionskandidaterna letade efter någon spektakulär fråga för att liva upp sina inte särskilt originella program. Regeringspressen (Norge har en befolkning på bara tre miljoner, men Arbeiderpartiet ger ut trettiofem dagstidningar och ett dussin veckoblad) drev en ganska moderat antifascistisk kampanj. Högerpressen svarade med ett extremt våldsamt angrepp på mig och på regeringen som beviljat mig besöksvisum. Den reaktionära pressen samlade ihop politiska artiklar av mig som publicerats i olika länder, lät översätta dem i all hast, och publicerade dem med sensationella rubriker. Plötsligt befann jag mig i den absoluta mittpunkten av norsk politik. Fascisternas attacker hade väckt en enorm vrede bland arbetarna. ”Vi måste gjuta olja på vågorna”, kommenterade de socialdemokratiska ledarna i en anda av tankedjup. ”Men varför?” ”Så att inte fascisterna ska rivs i

småstycken av arbetarna.” Erfarenheterna från åtskilliga europeiska länder hade inte lärt dessa herrar någonting alls; de föredrog att vänta tills fascisterna rev dem själva i småbitar. Jag undvek att gå i polemik, till och med under privat konversation, eftersom varje förflugnet ord kunde hamna i tryck. Det fanns i själva verket ingenting för mig att göra annat än att rycka på axlarna och vänta. Under flera dagar fortsatte vi att klättra i klipporna och att fiska.

Betydligt mer hotande moln tornade under tiden upp sig i öster. De förberedde sig för att låta världen veta att jag arbetade tillsammans med nazisterna för att krossa Sovjet. Attacken i Wexhall och fascisternas våldsamma presskampanj kom vid en för Moskva katastrofal tidpunkt. Inför dessa dåligt timade händelser skulle Moskva tvingas stoppa sina planer? Tvärtom, Norgehändelserna möjliggjorde ett påskyndande av scenuppbygget för Moskvarättegångarna.

Det behöver inte nämnas att Sovjets ambassad i Oslo inte låg på latsidan. Den 13 augusti anlände chefen för Oslos kriminalpolis, herr Sveen, med flyg för att besöka oss; han ville förhöra mig i egenskap av vittne beträffande den fascistiska attacken. Detta snabbt arrangerade förhör på order av justitieministern bådade inte gott. Sveen visade mig ett brev (med fullständigt oskyldigt innehåll) som jag skrivit till en vän i Paris och som redan hade publicerats i norsk press. Han bad mig redogöra för mina förehavanden i Norge. Denna polisfunktionär rättfärdigade sina frågor med att de som attackerat mitt hem insisterade på att mina aktiviteter var av kriminellt slag. En fascistisk advokat krävde till och med att jag skulle åtalas på grund av ”komplotter som kunde dra in Norge i krig med andra stater”. Herr Sveens uppträdande var mycket korrekt. Han var uppenbarligen medveten om att de frågor han beordrats att ställa var obefogade. När jag hade avslutat min långa förklaring, informerade herr Sveen pressen om att han inte funnit någonting i mitt handlande som stod i strid med lagen eller Norges intressen. Vi kunde åter känna att ”fallet var avslutat”. Men det hade bara precis börjat.

Justitieministern, till ganska nyligen medlem av Komintern, delade inte det minsta polischefens liberalism. Statsminister Nygaardsvold visade sig ännu mindre böjd åt eftergivenhet, han brann av önskan att visa prov på sin fasthet – men inte på något sätt mot fascisterna som hade genomfört Wexhallraiden. De som attackerat mig var ännu i frihet under skydd av den demokratiska konstitutionen.

Den 14 augusti annonserade den sovjetiska nyhetsbyrån Tass upptäckten av en trotskistisk-zinovjevsk terroristisk sammansvärjning. Vår värd, Konrad Knudsen, var den förste som hörde denna nyhet på radion. Men det fanns ingen elektricitet på ön, antennerna var i högsta grad primitiva, och dessutom fungerade radion dåligt den kvällen. ”Trotskistiska grupper... kontrarevolutionär aktivitet...” var allt som Knudsen fick fram.

”Vad betyder det?” frågade han mig.

”Något mycket smutsigt arbete”, svarade jag, ”men exakt vad vet jag inte.”

Fram emot gryningen anlände en journalistisk vän, som hört Tasskommunikén, från Kristiansand, en liten närbelägen stad. Trots att jag var beredd på vad som helst kunde jag ändå inte tro mina ögon – så omåttligt otrolig framstod mig denna blandning av skurkaktighet, fräckhet och dumhet i detta dokument.

”Terrorism, låt gå för det”, upprepade jag förbluffad, ”det är fortfarande inom ramarna för vad man kan fatta. Men Gestapo! Är ni helt säkra på att man sa ’Gestapo’?”

”Ja.”

”Så omedelbart efter fascistattacken anklagar stalinisterna mig för att vara allierad med fascisterna?”

”Det råder ingen tvivel om det.”

”Det finns i alla fall gränser för allting! En kommuni­ké som denna kan endast vara verket av en berusad provokatör som till på köpet inte är läskunnig!”

Då och där dikterade jag för journalisten mitt första uttalande om den utannonserade rättegången¹. Det var nödvändigt att förbereda sig för kamp – ett fruktansvärt slag var nära förestående. Kreml kunde inte utan starka skäl befatta sig med en så avskyvärd komplott.

Rättegången tog världso­pinionen, och till och med Komintern, med förvåning. Det norska kommunistpartiet hade, trots sin fiendlighet mot mig, hållit ett möte den 14 augusti för att protestera mot fascistattacken i Wexhall – bara några få timmar innan Tass hade utmålat mig som fascistallierad. Det franska stalinistiska organet, *l'Humanité*, publicerade senare ett telegram från Oslo med innebörden att eftersom fascisterna hade förärat mig ett ”vänligt besök” betraktade den norska regeringen min nattliga intervju med dem som en inblandning i landets inrikespolitik. Dessa herrar på *l'Humanité* har för länge sedan förlorat all skam och är i varje läge beredda att göra vad som helst för att rättfärdiga sina löner.

Redan från och med mitt första uttalande till pressen krävde jag en fullständig och öppen undersökning av Moskvas anklagelser. Jag riktade ett öppet brev till herr Sveen för att komplettera mitt vittnesmål². Den norska regeringen, sades det i brevet, var när de gav mig asyl fullt medveten om att jag var revolutionär och en av de aktiva i skapandet av en ny International. Eftersom jag rigoröst avstod från varje inblandning i Norges inre affärer så trodde jag inte – och tror fortfarande inte – att den norska regeringen skulle kontrollera min litterära aktivitet i andra länder – och ännu mindre eftersom mina böcker och artiklar ingenstans hade blivit objekt för några rättsliga åtgärder. Min korrespondens var genomsyrad av samma idéer som mina böcker. Dessa idéer är möjligen inte i fascisternas eller stalinisternas smak – vilket jag inte kan göra något åt. Under de senaste dagarna har någonting utvecklats som går långt utöver allt som den reaktionära pressen har skrivit om mig. Moskva anklagar mig i radio för brott utan motstycke. Om det minsta uns av dessa anklagelser var sanna, skulle jag verkligen inte vara värd vare sig det norska folkets eller något annat folks gästfrihet. Men jag är beredd att omedelbart besvara dessa anklagelser framför vilken offentlig tribunal som helst. Och jag åtar mig att bevisa att de som anklagar mig är de verkliga brottslingarna.

De flesta norska tidningar publicerade detta brev. Det ska påpekas att den norska pressen redan från början intog en misstänksam attityd gentemot Moskvarättegången. Martin Tranmael och hans kolleger hade tillhört Komintern tillräckligt nyligen för att känna till GPU och dess metoder! Dessutom var arbetarmassornas inställning helt och hållet till förmån för mig, sedan de skrämts upp av fascistattacken. Högerpressen hade tappat huvudet fullständigt. Dagen innan vidhöll den att jag handlade i hemligt samförstånd med Stalin för att förbereda en revolution i Spanien, Frankrike, Belgien och, naturligtvis, i Norge. Utan att ta tillbaka denna tes fortsatte den med att försvara Moskva­byråkratin mot mina terroristattacker...

Vi hade återvänt till Wexhall vid slutet av Moskvarättegången. Med ordboken i hand placerade jag ut Oslotidningarnas Tassrapporter på bordet. Jag kände mig som om jag befann mig i ett dårhus. Journalister belägrade oss – den norska telegrambyrån publicerade fortfarande samvetsgrant mina genmälen, som spreds ut över världen. Vid den tidpunkten hade två unga vänner, som tidigare varit mina sekreterare, anlant: Erwin Wolf från

¹ Se ”Let Us Know the Facts”, i *Writings of Leo Trotsky [1935-36]*, sid. 441 ff

² Se ”Open letter to the Oslo Chief of Police”, i *Writings of Leo Trotsky [1935-36]*, sid. 444 ff

Tjeckoslovakien och Jean van Heijenoort från Frankrike. De var till väldig hjälp för oss dessa hektiska och ängsliga dagar då vi väntade på två förkastelsesdomar, en om vad som hände i Moskva och den andra om vad som hände i Oslo.

Om de åtalade inte dömdes till döden skulle ingen kunna ta anklagelserna på allvar. Jag var övertygad om att alltihop skulle sluta framför exekutionsplutonen. Trots detta kunde jag knappt tro mina öron när jag hörde hallåmannen i Paris med darrande röst rapportera att Stalin hade fått alla de åtalade skjutna, bland dem fyra medlemmar av den gamla bolsjevikiska centralkommittén. Det var inte massakerns grymhet som överväldigade mig, hur grym den än var, denna tidsålder av krig och revolutioner är vår epok – vårt fädernesland i fråga om tid. Det som överväldigade mig var komplottens kallblodiga beräkning, maktklickens gangstermoral, i detta försök att bedra världsoptionen i en så massiv skala över hela jorden, i vår och kommande generationer.

”Kain-Dzjugasjvili [Stalin] har nått själva höjdpunkten av sitt öde”, sa jag till min fru efter den första minuten av bestörtning. Den internationella pressen reagerade med tydlig misstro mot moskvarättegången. Sovjetunionens professionella vänner höll tyst, förvirrade. Inte utan svårigheter aktiverade Moskva det komplicerade nätverket av ”vänligt sinnade” organisationer under dess fullständiga eller delvisa kontroll. Sakta började den internationella förtalskampanjen komma igång, den var ytterst väloljad. Den huvudsakliga förmedlingsmekanismen var naturligt nog Kominterns apparat. Den norska kommunistiska tidningen, som bara en dag tidigare sett sig tvungen att försvara mig mot fascisterna, bytte plötsligt ton. Den krävde nu att jag skulle kastas ut, och framför allt att jag skulle tystas. Kominternpressens eget arbetssätt är välkänt. Den använder den återstående tiden efter att ha utfört Sovjetdiplomatins mindre omfattande uppgifter till att utföra GPU:s smutsigaste jobb. Telegraflinjerna surrade mellan Moskva och Oslo. Det allra första som måste göras var att hindra mig från att blottlägga komplotten. Dessa ansträngningar var inte förgäves. En plötslig omsvängning blev tydlig inom Norges ledande cirklar, en omsvängning som Arbeiderpartiet inte omedelbart blev medveten om, och senare inte förstod. Vi skulle snart bli varse de dolda skälen för denna förändring.

Den 26 augusti, samtidigt som åtta civilklädda poliser ockuperade gårdsplanen framför vårt hus, fick vi besök av polischef Askvig och en ämbetsman från den centrala passbyrån, som hade ansvar för att övervaka utlänningar. Dessa betydelsefulla besökare erbjöd mig att skriva på ett dokument med nya villkor för min vistelse i Norge: Jag skulle förbinda mig att inte skriva något mer om aktuella politiska frågor och att inte ge några intervjuer; jag skulle gå med på att all min post, både inkommande och utgående, skulle granskas av polisen. Utan att på minsta sätt anspela på Moskvarättegången nämnde det officiella dokumentet, som ett exempel på mina ogärningar, endast en artikel om fransk politik som hade publicerats i en amerikansk veckotidning, *the Nation*, och mitt öppna brev till chefen för kriminalpolisen, herr Sveen. Uppenbarligen tillgrep den norska regeringen första bästa förevärdning för att dölja den verkliga orsaken till sin ändrade inställning. Först senare förstod jag varför de bad om min underskrift: Landets grundlag tillåter inte några inskränkningar i en individs frihet utan behörig rättslig åtgärd. Den genialiske justitieministern behövde endast fylla denna grundläggande lucka genom att erbjuda mig att frivilligt be om kedjor och handbojor. Jag vägrade kategoriskt.

Ministern informerade mig omedelbart om att hädanefter skulle varken journalister eller några mellanhänder eller tredje part över huvud taget tillåtas att träffa mig, och att regeringen inom kort skulle skaffa mig och min fru en annan bostad. Jag gjorde allt jag kunde, brevlades, för att få ministern att förstå vissa grundläggande sanningar: att kontroll av min litterära verksamhet inte låg inom en passbyråanställds jurisdiktion, att inskränkningar i min frihet att kontakta

pressen vid en tidpunkt då jag var utsatt för uppsåtligt falska anklagelser, var detsamma som att ställa sig på samma sida som dem som anklagade mig. Allt detta var sant – men den sovjetiska legationen hade mer övertygande argument till sitt förfogande!

Följande morgon körde polisagenter mig till Oslo för förhör – fortfarande i egenskap av ”vittne” i fascistraidaffären. Undersökningsdomaren var knappast intresserad av fakta. Däremot ägnade han två timmar åt att fråga ut mig om mina politiska aktiviteter, mina kontakter, mina besökare. Därefter följde långa diskussioner om huruvida mina artiklar kritiserade andra regeringar. Det säger sig självt att jag inte ifrågasatte detta. Domaren slog fast att detta uppträdande stred mot de utfästelser jag hade gjort om att undvika alla handlingar som var fientliga mot andra stater. Jag svarade att det bara är i totalitära stater som regeringen och staten betraktas som samma sak. Demokratiska regimer betraktar inte kritik mot en regering som en attack mot staten. Vad skulle annars återstå av det parlamentariska systemet? Den enda förnuftiga tolkningen av min ursprungliga överenskommelse var att jag hade lovat att inte inlåta mig i någon illegal, hemlig aktivitet av något slag i Norge. Men jag kunde inte drömma om att jag, när jag bodde i Norge, inte i andra länder kunde publicera artiklar som på intet sätt stred mot lagarna i dessa länder. Domaren hade en annan uppfattning i denna fråga, eller åtminstone andra instruktioner – det var verkligen inte särskilt klart, men (som vi skulle få se) tillräckligt för att förorsaka att jag internerades.

Från rättssalen togs jag till justitieministern, som var omgiven av sina högsta tjänstemän. Åter erbjöds jag att underteckna samma dokument, fast med smärre justeringar, om godkännande av polisövervakning, som jag hade vägrat skriva på dagen innan.

”Om ni vill arresterar mig”, sa jag, ”varför vill ni att jag ska ge mitt godkännande till det?”

”Men”, svarade ministern i en anda av djupsinnighet, ”mellan arrestering och fullständig frihet finns ett mellanläge.”

”Det kan bara vara en tvetydighet – eller en fälla; jag föredrar att bli arresterad!”

Ministern gick med på detta och gav de nödvändiga orderna på stående fot. Polismän förde bryskt Erwin Wolf åt sidan, som dittills hade gjort mig sällskap och som förberedde sig på att återvända tillsammans med mig. Fyra poliser, denna gång uniformerade, förde mig tillbaka till Wexhall. På gårdsplanen såg jag andra som knuffade ut van Heijenoort, som de höll fast i axlarna, från huset. Min fru kom ut, mycket upprörd. De höll mig inlåst i bilen medan de inne i huset förberedde min isolering från familjen Knudsen. Polisen ockuperade matsalen och skar av telefonledningen. På så vis blev vi fångar. Frun i huset gav oss våra måltider under övervakning från två polismän. Dörrarna till våra rum stod hela tiden på glänt. Den 2 september förflyttades vi till Sundby, en by i Storsand, omkring 35 km från Oslo, vid kanten av en fjord. Där skulle vi komma att tillbringa tre månader och tjugo dagar övervakade av tretton poliser. Vår brevväxling passerade Centrala passbyrån – som inte gjorde sig någon brådska. Ingen tilläts träffa oss. För att rättfärdiga denna procedur, som strider mot norsk grundlag, tvingades regeringen instifta en speciallag. Vad gäller min fru så fängslades hon utan ens något försök till förklaring.

Det verkade som om de norska fascisterna hade en seger att fira. I själva verket var det inte de som var segrarna. Hemligheten om min internering var enkel. Regeringen i Moskva hade hotat norsk handel med bojkott – och hade omedelbart givit konkreta exempel på allvaret i detta hot, skeppsredare belägrade ministrarna:

”Gör vad ni vill, men låt oss behålla Sovjetaffärerna.”

Landets handelsflotta, den fjärde största i världen, har ett avgörande politiskt inflytande, och skeppsredarna utövar detta – utan hänsyn till vilka som sitter i regeringen. Stalin utnyttjade utrikeshandelsmonopolet för att hindra mig att avslöja hans komplott. Norska finanskretsar kom till hans hjälp. De socialistiska ministrarna rättfärdigade sig själva genom att säga: ”Hur som helst kan vi inte offra landets vitala intressen för Trotskijs skull!” Detta var orsaken till att jag arresterades.

Den 17 augusti, efter de sensationella avslöjandena av fascisterna, efter Moskvas anklagelser, skrev Martin Tranmael i *Arbeiderbladet* att ”Trotskij hålls, under sin vistelse i vårt land, strikt under de villkor som sattes för honom vid hans ankomst.” Men Tranmael var, i egenskap av ansvarig utgivare för denna tidning, mer insatt än någon annan i min litterära aktivitet – särskilt med de artiklar som inom några få dagar skulle förse passbyrån med material till sin rapport. Men knappt hade denna rapport godkänts av regeringen (som beställt den på Moskvas befallning) förrän Tranmael insåg att Trotskij var den store boven i dramat. Varför hade han inte tagit avstånd från sina tankar, eller åtminstone avstått från att uttrycka dem? Sedan kunde han i lugn och ro njuta frukterna av den norska demokratin.

Kanske kunde en liten historisk avstickare komma till pass här. Den 16 december 1928 kom en speciell enhet ur GPU till Alma Ata från Moskva för att kräva att jag skulle gå med på att avstå från all politisk aktivitet, och de hotade mig med tvångsåtgärder om jag vägrade. Jag skrev till Centralkommittén:

”Att kräva att jag avstår från all politisk aktivitet är att kräva att jag överger kampen för det internationella proletariats sak, en kamp som jag stött oavbrutet i trettiofyra år – dvs från själva början av mitt medvetna liv ... Oppositionens historiska kraft härrör ur det faktum att, trots att den verkar svag just nu, tar den pulsen på den världshistoriska processen; den förutser framtiden och förbereder sig medvetet för den. Att avstå från politisk aktivitet vore att avstå från att förbereda sig för framtiden ... i vårt skriftliga meddelande till Kominterns sjätte kongress förutsåg vi, Oppositionen, just det ultimatum som har ställts till mig idag. ’Endast en fullständigt demoraliserad byråkrati kan kräva att revolutionärer avstår från politisk aktivitet. Och endast föraktliga renegater skulle kunna gå med på ett sådant krav.’ Jag har ingen anledning att ändra dessa ord.”

Som svar på detta uttalande beslöt Politbyrån att landsförvisa mig, och skicka mig till Turkiet. Jag fick alltså betala med att hamna i exil för min vägran att avstå från politisk aktivitet. Nu krävde den norska regeringen att jag skulle betala för min exil genom att avstå från politisk aktivitet. Nej, mina herrar Demokrater, det kan jag inte gå med på.

I brevet till Centralkommittén som jag har citerat uttryckte jag min övertygelse att GPU förberedde sig på att fängsla mig. Jag tog fel. Politbyrån bestämde sig för förvisning. Men vad Stalin inte hade vågat göra 1928 gjorde den norska ”socialisterna” 1936. De fängslade mig för att ha vägrat sluta med de politiska aktiviteter som utgör själva själen i mitt liv – det som ger en mening åt livet. Regeringens officiella organ rättfärdigade sig genom att säga att de dagar var förbi när stora personer i exil som Marx, Engels och Lenin kunde skriva vad de ville mot regeringarna i de länder som gav dem asyl. ”Idag finns helt andra relationer som Norge måste ta med i beräkningen.”

Att monopolkapitalismen obarmhärtigt övertrumfat demokratin och dess garantier är ovedersägligt. Ger inte Martin Tranmaels trista uttalande en glimt av hur Socialisterna planerar att utnyttja denna mycket missbrukade demokrati för att omvandla samhället? Dessutom måste man lägga till att det inte i något annat land än det ”socialistiska” Norge skulle ha varit möjligt att håna de legala normerna med så mycket cynism! Vi internerades den 28 augusti; den 31 utfärdades en kunglig förordning som gav regeringen rätt att internera ”icke önskvärda” utlänningar. Även om man medger att denna förordning är legal – vilket bestreds av många

jurister – så hade vi under tre dagar fängslats godtyckligt och med tvång. Men detta var bara början – och saker och ting skulle utvecklas från dåligt till värre.

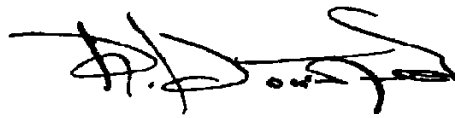
De första dagarnas internering framstod som en vilokur för oss jämfört med den nervösa spänningen under Moskvarättegångens vecka. Det var skönt att vara ensamma, utan nyheter, telegram, post eller telefonsamtal. Men från och med den dag vi fick de första tidningarna övergick interneringen i tortyr. Den roll som lögnen spelar i samhället är verkligen förbryllande! De enklaste fakta är de som oftast förvrängs. Jag syftar inte på betydelselösa förvrängningar som är resultat av motsättningar i samhället, mindre osämja eller psykologiska egendomligheter. Oändligt mycket mer betydelsefulla är de lögner som sprids av regeringens mäktiga apparat, som kan nå var och en, överallt. Vi hade redan sett detta under kriget – när totalitära regimer ännu inte existerade. På den tiden innehöll själva lögnen ett element av diletterism och ängslighet. Vi ligger långt ifrån detta stadium idag i vår era av absolut lögn, den fullständiga och totalitära lögnen, som sprids av radio- och tidningsmonopolen för att låsa in samhällsmedvetandet.

Vi berövades faktiskt radion under den första veckan som vi hölls inspärrade. Vi hade satts under uppsikt av chefen för den centrala passbyrån, herr Konstad, som den liberala pressen ohövligen nog kallade halvfascist. Utöver detta nyckfulla godtycke hade han ett extremt provokativt sätt att göra saker. Inriktad på att hålla fast vid polismetoder kände herr Konstad att radio inte passade in i regler för internering. Inte desto mindre vann de liberala tendenserna i regeringen och vi fick en radio.

Beethoven var till stor glädje för oss, men musiken var en sällsynthet. Oftast var vi tvungna att lyssna till Goebbels, Hitler eller någon vältalare i Moskva. Våra små rum med lågt i tak fylldes omedelbart med en skitig störtflod av lögner. Demagogerna i Moskva ljög på olika språk vid olika tider på dygnet – alltid i samma ämne: De förklarade hur och varför jag hade organiserat mordet på Kirov. (Jag hade inte ägnat Kirov fler tankar under hans livstid än åt någon general i Kina, vilken som helst.) Talaren, i varierande grad befriad från kunskaper och talang, tog sig igenom en ändlös rad av meningar, vars enda röda tråd utgjordes av lögnen. ”Tillsammans med Gestapo planerar Trotskij att störta demokratin i Frankrike, skapa en seger för Franco i Spanien, krossa socialismen i Sovjetunionen och framför allt att beröva oss vår store ledare, vår geniale man, vår älskade...” Talarens röst var dyster, men samtidigt ändå oförskämd. Uppenbarligen hånade denna löpande band-lögnare Frankrike, Spanien och socialismen. Han tänkte på sitt levebröd. Att lyssna på detta några få minuter blev outhärdligt smärtsamt. Efteråt frågade vi oss själva åtskilliga gånger förlägna: kan den mänskliga rasen verkligen bli så korkad? Och lika ofta upprepade min fru och jag denna mening: ”Vi kan ändå inte tro att de kan vara så låga.”

Stalin brydde sig inte ett dyft om trovärdighet. I detta avseende hade han fullständigt tagit till sig fascismens psykologiska teknik, som består av kvävande kritik under en tät filt av upprepade lögner. Skulle vi vederlägga, klarlägga lögnerna? Det fanns ingen brist på underlag för att göra detta. Bland våra dokument och i våra minnen hade min fru och jag väldiga mängder med fakta för att smula sönder lögnerna. Dygnet runt, i varje ögonblick kunde vi minnas fakta, hundratals fakta, tusentals fakta, som vart och ett utplånade någon anklagelse eller något ”frivilligt erkännande.” Jag hade i Wexhall, tre dagar innan vi internerades, dikterat en pamflett på ryska om Moskvarättegången. Nu hade jag inte längre någon sekreterarhjälp; jag måste skriva allting för hand. Men detta var inte den största svårigheten. Medan jag noterade mina vederläggningar och noggrant angav vilka källor jag citerade, fakta, datum, mumlade jag inom mig hundratals gånger: ”Men är det inte skamligt att besvara sådana avskyvärda anklagelser?” – tryckpressar över hela världen rullade med högsta hastighet och spred nya och apokalyptiska lögner via miljoner tidningar, och Moskvas talesmän förgiftade etern.

Vilket öde skulle drabba min pamflett? Skulle den tillåtas lämna landet? Dubbelheten i vår situation var särskilt svår. Statsministern och justitieministern lutade tydligt mot ett fullständigt fängslande. De övriga ministrarna fruktade att den allmänna opinionen skulle vara emot detta. Alla frågor jag ställde för att försäkra mig om vilka rättigheter jag hade förblev obesvarade. Om jag åtminstone hade vetat att allt litterärt arbete var förbjudet för mig, inklusive allt självförsvar, skulle jag för stunden lagt armarna i kors och läst Hegel – där stod han, mitt i bokhyllan. Men regeringen förbjöd mig ingenting – inte i klara och tydliga ordalag. Den begränsade sig till att konfiskera de manuskript jag skickade till min advokat, min son, mina vänner. Efter ett hårt arbete med att färdigställa ett dokument var jag tvungen att otåligt invänta ett svar från min adressat. Det gick en vecka, ibland två. Sedan kunde ett litet polisbefäl dyka upp vid middagstid med ett papper undertecknat ”Konstad”, med beskedet att brev eller dokument av det eller det slaget inte skulle vidarebefordras. Ingen förklaring – ingenting mer än en namnteckning. Men vilken underskrift! Den är värd att återge här, i hela sin ursprungliga storslagenhet.

Man behövde inte vara grafolog för att se i vilka händer regeringen lagt vårt öde!

Men herr Konstad utövade endast kontroll över vårt andliga liv – radio, brevväxling, tidningar. Vi själva låg i händerna på två högt uppsatta polisbefäl, herrarna Askvig och Jonas Lie. Den norske författaren helge Krog, vars omdöme man kan lita på, kallar dem båda fascister. De uppförde sig bättre än Konstad. Men den politiska aspekten av allt detta förändras inte ett dugg av detta faktum. Fascister försöker angripa min bostad. Stalin anklagar mig för att vara lierad med fascisterna. För att hindra mig från att vederlägga hans lögner lyckas han få mig fängslad av sina demokratiska bundsförvanter. Och resultatet är att de låser in oss, min fru och mig, under övervakning av tre fascistiska funktionärer. Ingen schackspelare skulle i sin vildaste fantasi kunna fantisera ihop en bättre placering av pjäserna.

Icke desto mindre var det omöjligt för mig att underkasta sig sådana avskyvärda anklagelser. Vad var möjligt för mig att göra? Jag kunde försöka stämma de norska stalinisterna och fascisterna som hade förtalat mig i pressen, för att i rätten bevisa att Moskvas anklagelser var falska. Men som svar på mitt försök stiftade regeringen den 29 oktober ännu en speciallag som gav justitieministern befogenhet att neka ”internerade utlänningar” all tillgång till rättssystemet. Ministern var inte sen att utnyttja denna rättighet. Den första olagligheten tjänade på detta vis till att rättfärdiga den andra.

Varför valde regeringen en så skandalös linje? Fortfarande av precis samma anledning. Oslos obetydliga ”kommunistiska” tidning, som bara några dagar tidigare hade överöst den socialdemokratiska regeringen med bevis på sin underdånighet, riktade de mest våldsamt arroganta hot mot denna regering: Trotskijs attack mot ”de sovjetiska domstolarnas prestige” skulle medföra de värsta ekonomiska konsekvenserna för Norge! De sovjetiska domstolarnas prestige? Men denna kunde bli lidande endast om jag lyckades att inför den norska domstolen bevisa falskheten i Moskvas anklagelser. Det var exakt detta som Kreml var skräckslaget för.

Jag försökte få dem som förtalat mig ställda inför rätta i andra länder, i Tjeckoslovakien, i Schweiz. Resultatet lät inte vänta på sig: Justitieministern informerade mig den 11 november i ett ohövlighet brev (Norska socialdemokratiska ministrar tycks ha för sig att ohövlighet är en symbol för makt), att jag hade förbjudits att vidta rättsliga åtgärder, överallt. För att tillvarata mina rättigheter i ett annat land måste jag först ”lämna Norge”. Dessa ord innehöll ett knappt dolt hot om utvisning – om leverans till GPU. Och det är den tolkning jag gav detta dokument

i ett brev till min franske advokat, Gerard Rosenthal. Den norske censorn tillät detta brev att passera, och gav på så vis tyngd åt dess andemening. Bestörta började mina vänner att knacka på varje dörr i sitt sökande efter ett visum för mig. Resultatet av deras ansträngningar var att dörrarna till det avlägsna Mexiko öppnades för mig. Men vi ska återkomma till detta.

Hösten var dimmig och regnig. Det är svårt att beskriva stämningen i Sundby: ett trähus, av vilket hälften ockuperades av storvuxna, flegmatiska poliser som rökte pipa, spelade kort och vid middagstid gav oss tidningar till brädden fyllda med förtal, eller medelanden från Konstad med sin obligatoriska underskrift. Vad skulle hända härnäst? Redan den 15 september försökte jag via pressen förbereda den allmänna opinionen på att Stalin, efter den första rättegångens politiska fiasko, skulle tvingas att iscensätta en andra. Jag förutspådde att GPU denna gång skulle försöka flytta centrum för sammansvärjningen till Oslo. Jag försökte på detta sätt att blockera denna väg för Stalin, att förhindra honom att anordna en ny uppsättning, kanske att rädda de anklagade. Förgäves! Mitt meddelande beslagtogs. Jag skrev i form av ett brev till min son; ett svar på den brittiske advokaten Pritts sykofantiska¹ pamflett. Men eftersom "His Majesty's counsellor" entusiastiskt försvarade GPU, såg sig den norska regeringen tvungen att försvara Mr. Pritt, och mitt arbete konfiskerades. Jag skrev till Internationella fackföreningsfederationen och påminde dem bland annat om det tragiska öde som drabbat den tidigare ledaren för de sovjetiska fackföreningarna, Tomskij, och krävde kraftfulla åtgärder från deras sida. Justitieministern konfiskerade detta brev. För varje dag drogs snaran åt. Efter en kort tid berövade de oss våra promenader utomhus. Inga besökare tilläts. Censorerna höll kvar våra brev, till och med telegram, i en vecka eller längre. I intervjuer i pressen attackerade vissa ministrar grovt dem som de höll inspärrade. Helge Krog, författaren, noterar att regeringen verkade alltmer antagonistisk mot mig, och tillägger: "Det är inte ovanligt att människor blir fientliga mot dem de har behandlat illa, mot dem de har skuldkänslor inför..."

När jag ser tillbaka på denna tid av husarrest, måste jag säga att jag aldrig, någonstans, under hela mitt liv – och jag har genomlevt en hel del – blivit förföljd med så mycket ömklig cynism som från den norska "socialistiska" regeringen. Under fyra månader höll dessa ministrar mig i ett strypgrepp för att hindra mig att protestera mot det kanske största brott som historien känner till, samtidigt som de dröp av demokratiskt hyckleri.

Översättning: *Göran Dahlman*

¹ Ung. "baktalande" – *Red ann*